

---

**БЕРЕЗОВСЬКА О.В.,**  
старший викладач, кафедра  
ділової іноземної мови  
та міжнародної комунікації,  
Національний університет  
харчових технологій

**НИКИТЕНКО О.В.,**  
старший викладач, кафедра  
ділової іноземної мови  
та міжнародної комунікації,  
Національний університет  
харчових технологій,  
м. Київ

## КОНТРОЛЬ, ПЕРЕВІРКА І ОЦІНКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

*У статті розглядаються різні форми та методи контролю рівня знань студентів немовних вузів на заняттях з іноземної мови, а також обґрунтовується важливість систематичного контролю для підвищення мотивації студентів та вдосконалення методики викладання.*

**Ключові слова:** методи контролю, форми контролю, усний контроль, письмовий контроль.

*В статье рассматриваются различные формы и методы контроля оценивания уровня знаний студентов неязыковых вузов на занятиях по иностранному языку, а также обосновывается необходимость систематического контроля для повышения мотивации студентов и усовершенствования методик преподавания.*

**Ключевые слова:** методы контроля, формы контроля, устный контроль, письменный контроль

*The article reveals the different forms and methods of control for evaluation of the level of students' knowledge at non-linguistic higher educational establishments during foreign language classes. Also, it is emphasized on the importance of systematic control in order to enhance students' motivation and teaching methods.*

**Key words:** forms of control, methods of control, oral control, written control.

**Постановка проблеми.** В умовах інтеграції України в міжнародний науково-освітній простір вивчення і викладання іноземних мов, а особливо англійської - мови міжнародного спілкування, є не просто складником фундаментальної освіти, а стає одним з ключових для задоволення таких вимог Болонського процесу, як розширення мобільності фахівців, студентів та іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом; підвищення конкурентоспроможності випускників на внутрішньому, європейському і світовому ринках праці. Поліпшення якості навчання іноземної мови у вищій школі має забезпечуватися підтримкою в мотиваційному напрямку, що передбачає підвищення зацікавленості в отриманні знань. Контроль знань студентів є складовою частиною процесу навчання. Контроль - це співвідношення досягнутих результатів із запланованими цілями навчання. Перевірка знань студентів повинна надавати відомості не тільки про правильність чи неправильність кінцевого результату виконаної діяльності, але і про неї саму: чи відповідає форма дій даному етапу засвоєння. Правильно організований контроль навчальної діяльності студентів дозволяє викладачу оцінювати їх знання, уміння, навички, вчасно надати необхідну допомогу та досягати поставлених цілей навчання. Усе це в сукупності створює сприятливі умови для розвитку пізнавальних здібностей студентів і активізації їх самостійної роботи на заняттях. Добре організо-

ваний контроль дозволяє не тільки правильно оцінити рівень засвоєння студентами матеріалу, але й побачити свої власні досягнення й недоліки у методиці викладання. Отже, вибір форми контролю якості засвоєних знань є надзвичайно важливим.

**Вступ.** У сучасній освіті поліпшення якості підготовки спеціалістів може бути забезпечене не тільки суттєвим удосконаленням методів навчання (застосуванням інтерактивних технологій, комп'ютеризації навчального процесу, впровадженням новітніх досягнень педагогіки), але і надійним зворотнім зв'язком, який реалізується через навчальну, творчу та практичну діяльність студентів. Система навчання у вищій школі - багатогранний процес, який складається з цілого ряду взаємопов'язаних елементів. Серед них важливе місце посідає контроль знань, тобто організація зворотного зв'язку як засобу управління навчально-виховним процесом. Ця проблема особливо актуальна у наш час у зв'язку з тим, що вся система вищої освіти в Україні підлягає повній організаційній перебудові.

Аналіз останніх досліджень. В умовах перенесення акцентів на самостійне оволодіння знаннями великого значення набуває вивчення ролі контролю у формуванні мотивації учіння студентів, розвитку їх пізнавальної самостійності, самоконтролю особистості. У зв'язку з цим, у процесі дослідження значна увага приділяється вивченню робіт, присвячених проблемам розвитку особистості, її ціннісних орієнтацій, пізнавальних здібностей. Дані ас-

пекти висвітлені в працях І. Волощука, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, О. Киричука, В. Корнеева, Е. Лузік, В. Маслова, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Сидоренка, А. Степанюк та ін. Питанням контролю та оцінювання знань присвячені роботи М. Бернштейна, Г. Іванової, В. Коккоти, О. Товми та інших. Аналіз педагогічних і методичних праць вказує, що в багатьох з них, наприклад, Є. Петровського, М. Архангельського, Т. Панфілова, Г. Кузьміна, термін «перевірка знань студентів» ототожнюється чи замінюється терміном «контроль знань», у той же час, як перевірка є структурним елементом контролю.

Метою данного дослідження є аналіз та систематизація різних форм контролю рівня знань студентів та доцільність їх використання на заняттях з іноземної мови.

**Виклад основного матеріалу.** Посилення уваги до проблеми контролю занять викликано не тільки бажанням визначити ступінь підготовленості студентів, але і потягом до удосконалення всієї системи навчання. Як зазначав А. Кузьмінський «Контроль у вищій школі - це спосіб виявлення й оцінювання результатів спільної діяльності студента і викладача» [2, с.415]. Перевірка і оцінка знань виконують, принаймні, вісім функцій: контрольну, навчальну, виховну, організаторську, розвиваючу і методичну, діагностичну, стимулюючу. Найбільш важливою функцією перевірки і оцінки знань є контрольна. «Із низки функцій контролю головною є забезпечення зворотного зв'язку, під час якого з'ясовується ступінь відповідності досягнутих результатів функціонування навчальної системи прогнозованій меті» [2, с.416]. Показники контролю знань студентів є єдиною основою для судження про результати навчання, а отже для функції контролю знань студентів. Навчальна функція - це перевірка і оцінка знань студентів. Їх правильна організація слугує не лише цілям контролю, але і цілям навчання, які завжди певною мірою залежать від педагогічної майстер-

ності викладача. Перевірка знань тісно пов'язана з відтворенням і повторенням раніше вивченого. Набуті у процесі вивчення того чи іншого предмета знання, студентові можуть здаватися правильними і досить повними, хоча насправді, вони далеко не відповідають вимогам, які ставляться. І тільки внаслідок перевірки і оцінки студент дізнається, що він знає і чого не знає або знає недостатньо, що йому треба зробити для покращення якості знань. А це підводить студента до самостійних висновків про необхідність засвоєння більш раціональних прийомів навчальної праці. При цьому важливе значення має усвідомлення позитивного досвіду навчальної роботи кращих студентів. На цій підставі студент вирішує, якою за змістом і методикою має бути його подальша навчальна робота, на що потрібно звертати більше уваги, що надалі суттєво впливає на навчання. Процес перевірки і оцінки знань студентів і його результати дуже важливі для самого викладача, для його дальшої роботи, оскільки у процесі контролю викладач одночасно оцінює свою методику викладання і зміст занять.

У навчально-виховному процесі усі функції тісно взаємопов'язані та переплетені, але є і форми контролю, коли одна, ведуча функція переважає над іншими. Контроль знань студентів - це невід'ємна і важлива частина процесу навчання, відповідальний етап на шляху від незнання до знання, від неповного знання до більш точного і більш повного. Кожному викладачеві необхідно напрацювати таку систему контролю знань, щоб у цілому вона найкращим чином слугувала виконанню всіх його функцій. Керуючи процесом навчання, викладач повинен не тільки повідомляти студентам певну інформацію або організовувати сприйняття цієї інформації з інших джерел, але і повинен одночасно мати вичерпні відомості про те, як виконується ця робота. І чим повніше будуть ці відомості, тим більше студентів буде охоплено ними, чим достатніший і своєчасний контроль, тим

кваліфікованіше викладач зможе керувати процесом засвоєння, тим більше буде можливостей зробити навчання керованим.

Залежно від дидактичної мети використовують різні види контролю за навчанням: діагностичний, попереджувально-застережливий, поточний, повторний, періодичний, тематичний, підсумковий [2, с.420].

Діагностичний (попередній) контроль має бути спрямований на визначення рівня освітньої компетентності студентів з певної проблематики. Він дає змогу визначити наявний рівень знань для використання їх викладачем як орієнтування у складності матеріалу і проводиться на початку вивчення предмету на 1-му курсі, щоб оцінити реальність шкільних оцінок та виявити базовий рівень знань студентів.

Поточний контроль передбачає перевірку якості засвоєння знань у процесі вивчення конкретних тем і управління навчальним процесом можливе тільки на підставі даних поточного контролю. Завдання поточного контролю зводяться до того, щоб виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається; визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення; виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи, встановивши причини, які перешкоджають їх роботі; виявити рівень опанування навиків самостійної роботи і намітити шляхи і засоби їх розвитку; стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.

Повторний контроль спрямований на створення умов для формування умінь і навичок. Повторна перевірка якнайкраще сприяє переведенню знань з короткотермінової до довготривалої пам'яті.

Тематичний контроль пов'язаний з перевіркою рівня знань, умінь та навичок в обсязі розділу чи теми конкретної навчальної дисципліни, тоді як періодичний контроль передбачає за мету встановити, яким обсягом знань студенти володіють з тих або тих проблем

стосовно вимог програми.

Підсумковий контроль має своїм завданням з'ясувати рівень засвоєння студентами навчального матеріалу в кінці семестру або після завершення вивчення дисципліни. Він проводиться, як правило, у формі заліків, екзаменів.

Методи контролю - це способи діяльності викладача і студентів, в ході яких виявляються засвоєння учбового матеріалу та оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками. Загальне значення цих методів полягає в тому, щоб найліпшим чином забезпечити своєчасний і всебічний зворотний зв'язок між студентами і викладачами, на підставі якого встановлюється, як студенти сприймають та засвоюють матеріал.

У сучасній дидактиці виділяються такі методи контролю: щоденне спостереження за навчально-пізнавальною діяльністю студентів на заняттях, що дозволяє викладачеві скласти уявлення про те, як вони сприймають і осмислюють навчальний матеріал, в якій мірі виявляють самостійність, творчість тощо; усне опитування полягає в постановці перед студентами запитань за змістом вивченого матеріалу і оцінюванні повноти, логічності і обґрунтованості їхніх відповідей; письмовий контроль знань і умінь здійснюється за допомогою письмових робіт та дозволяє виявити уміння послідовно викладати матеріал, висловлювати свої думки на письмі [3, с.351].

Мета контролю визначає вибір методів, при цьому слід враховувати, що зазначені методи можуть застосовуватися у всіх видах контролю. Необхідно пам'ятати, що лише комплексне їх застосування дає можливість регулярно та об'єктивно виявляти динаміку формування системи знань та умінь студентів. Кожний метод контролю має свої переваги і недоліки, сферу використання, жоден з них не може бути єдиним, здатним діагностувати усі аспекти процесу навчання. Тільки правильне та педагогічно доцільне поєд-

нання усіх методів сприяє підвищенню якості навчально-виховного процесу.

Розглянемо найбільш поширений метод контролю знань студентів, а саме усне опитування. При усному контролі встановлюється безпосередній контакт між викладачем та студентом, в процесі якого викладач отримує широкі можливості для вивчення індивідуальних особливостей засвоєння студентами матеріалу. Розрізняють фронтальне, індивідуальне та комбіноване опитування.

Фронтальне опитування проводиться у формі бесіди викладача з групою. Воно органічно поєднується з повторенням пройденого, є засобом для закріплення знань та умінь. Його перевага полягає в тому, що до активної розумової роботи можна залучити усіх студентів групи. За допомогою нього викладач має можливість, виявити готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового матеріалу, який було розібрано на занятті.

Індивідуальне опитування припускає змістовні, зв'язні відповіді студентів на питання, яке стосується матеріалу, що вивчається, тому є навчальним засобом розвитку мови, пам'яті, мислення студентів. Щоб виконати таку перевірку більш глибокою, необхідно ставити перед студентами чіткі, зрозумілі питання, які потребують розгорнутої відповіді.

Усний контроль дуже спрощує процес оцінювання: у процесі мовлення або усного виконання вправ одразу перевіряються мовленнєві навички, мовна компетенція, домашня підготовка студента, оцінюється вивчений лексичний та граматичний матеріал. Цей вид контролю незамінний для поточної перевірки невеликої теми (бесіда, розповідь, спілкування за темою, виконання післятекстових вправ до тексту на розуміння тексту, переклад, безперекладне читання).

Письмова перевірка наряду з усною є важливим методом контролю знань,

умінь та навичок студентів. Застосування цього методу дає можливість в найбільш короткий термін одночасно перевірити засвоєння матеріалу всіма студентами групи, визначити напрямки для індивідуальної роботи з кожним. Письмова перевірка використовується у всіх видах контролю і здійснюється як в аудиторній, так і позааудиторній роботі.

Ефективним засобом організації контролю письма у навчанні іноземної мови є тестування. Тестовий контроль може забезпечити успішну реалізацію мети і всіх функцій контролю, а також задовольнити вимоги, що висуваються до якості контролю. Основна відмінність тесту від традиційної контрольної роботи полягає у тому, що він завжди припускає вимірювання, і тому головна відмінна риса тесту - об'єктивність, що і гарантується вимірюванням. Тому оцінка, що виставляється за підсумками тестування, відрізняється більшою об'єктивністю і незалежністю від можливого суб'єктивізму викладача, ніж оцінка за виконання традиційної контрольної роботи, яка завжди суб'єктивна. Тестова методика особливо ефективна, коли завдання синтетичне, що дає змогу за короткий проміжок часу перевірити розуміння завдання. Також тест слід поєднувати із традиційними видами контролю. Письмовий контроль з іноземної мови може складатися з різних вправ на перевірку різних аспектів: лексики, граматики, орфографії, синтаксису. Контроль з професійної іноземної мови має бути наближеним до реальних умов: і продуктивні, і репродуктивні навички мають перевірятися за допомогою автентичних матеріалів. Вправи мають розкривати здатність студента швидко перекладати фахові терміни, розшифровувати скорочення, знаходити відповідність термінів мови, що вивчається, міжнародним термінам, виявляти і перекладати конструкції фахового тексту з трансформацією у синтаксичні моделі рідної мови.

Під категорію письмового контр-

олю підпадають контрольні роботи, що мають вигляд різноманітних тестових завдань, письмові переклади та твори на задану тему. Останнім часом у вищій школі став широко застосовуватись стандартизований контроль знань протягом усього періоду вивчення навчальних курсів. У стандартизованому контролі знайшла широке застосування тестова методика з альтернативним вибором відповідей. Метод альтернативного вибору відповідей полягає у тому, що ставляться запитання і одночасно пропонуються варіанти відповідей, правильність яких потрібно оцінити.

Контроль, перевірка і оцінка результатів навчання - це складові частини навчально-виховного процесу, без яких неможливо уявити педагогічну взаємодію між студентом та викладачем. Тільки об'єктивна оцінка дає студентам глибоке моральне задоволення та є дієвим стимулюючим фактором у навчанні, має велике виховне значення. Систематичність, як принцип контролю полягає в регулярному виявленні знань, умінь і навичок, поєднуючись, з навчальним процесом та впливаючи на його хід. Цілеспрямованість встановлює визначений підхід до відбору матеріалу, який підлягає перевірці, згідно з вибором форм і методів перевірки та оцінювання знань, результатами навчання, врахуванням індивідуальних особливостей студентів. Принцип тематичності контролю забезпечується під час перевірки знань основних понять кожної теми, які мають бути засвоєні студентами. Студент засвоює матеріал не безперервним потоком, а пев-

ними частинами, які повинні бути ним осмислені після активного сприйняття, а потім систематизовані у його пам'яті. Якість запам'ятовування залежить від визначеної кількості повторення засвоєного матеріалу та його практичного застосування. Тільки після цих психологічних дій можна перевірити якість розуміння і запам'ятовування, переходити до вивчення наступної частини матеріалу. Принцип тематичності в системі контролю має велике значення, оскільки виявлення рівня знань, частини матеріалу дає можливість викладачу керувати процесом засвоєння.

Висновки. Отже, систематичний контроль знань і умінь студентів - одна з основних умов, від якої залежить підвищення якості навчання. Завдання викладача полягає у тому, щоб у процесі перевірки та оцінки знань виявити справжній стан знань, вмінь і навичок і тим самим допомогти студентам раціонально організувати навчальну роботу у подальшому. Викладач у своїй роботі повинен використовувати не тільки загальноприйняті форми контролю, але і систематично винаходити, упроваджувати свої засоби. Якщо контроль і перевірка побудовані правильно, вони сприяють не тільки своєчасному виявленню прогалин у знаннях і вміннях студентів, повторенню і систематизації матеріалу, встановленню рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, формуванню вміння користуватися прийомами самоперевірки і самоконтролю, а й також і підвищенню рівня якості підготовки майбутніх фахівців.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аванесов В. С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе. - М., МИСиС, 1989. - 168с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. - К.: Знання, 2012. - 486 с.
3. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 3-є видання, доповнене, 2001 р. - 608 с.
4. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения // Вопросы психологии. 1995. - № 2 - С. 31-42.